

Zážitky mezi smrtí a novým narozením

Rudolf Steiner

*Přechod z fyzické do morální oblasti • Krása stojí na bolesti • Sféra tří železných nutností • „Ex Deo nascimur“ •
Kristus jako vůdce: „In Christo morimur“ •
Duchovní probuzení: „Per Spiritum Sanctum reviviscimus“ • Obrácení času po smrti • „Kolo zrodů“ • Nebezpečí ztráty
spojení s duchovním světem • Automobily a psací stroje •
Nutná protiváha spočívající v duchovní práci*

Včera jsem začal tím, že jsem nastínil zážitky člověka ve spánku, které jsou do jisté míry předzvěstí zážitků po smrti. Tyto zážitky, jež člověk prodělává ve spánku, se odehrávají veskrze na druhé straně takzvaného prahu, o němž jsme se v těchto dnech již vícekrát zmiňovali. A to, co budu líčit dnes, jsou skutečné zážitky každého člověka i ve spánku, které ovšem během pozemského života nevstoupí jakožto zážitky do obvyklého vědomí, ale jen do imaginace, inspirace a intuice. Naprosto se však proto nesmíme domnívat, že tu tyto zážitky nejsou, nevstupují-li do vědomí. Ony tu jsou. Člověk je prožívá.

Pokud mohu použít obraz, je to podobné, jako kdyby člověka vedli se zavázanýma očima nějakým pokojem: věci nevidí, ale musí jít, musí podstoupit námahu chůze a může v pokoji leccos zažít, i když to nevidí. Podobně je i to, co budu popisovat pro dobu mezi usnutím a probuzením, ponořené pro vědomí do temnoty, protože vědomí je vůči tomu slepé. Ale, jak říkám, člověk to naprosto prožívá, prochází tím, a účinky toho, čím ve spánku prochází, se pak dostávají během jeho bdělého života. Takže tomu, čím člověk prochází od probuzení do usnutí, správně porozumíme jenom tehdy, budeme-li se na to dívat jako na společné působení toho, co doznívá z posledního spánku, a toho, co se skrze fyzické a éterné tělo uskutečňuje během dne.

Jakmile tedy člověk usne, přepadne ho nejprve jakýsi neurčitý strach. Tento strach sice v obvyklém pozemském životě nevstupuje do vědomí, do představ, přesto jako děj probíhá v lidském astrálním těle a v Já a člověk pak důsledky svého strachu přítomného ve spánku skutečně přenáší do svého denního stavu. Kdyby tento strach nepřenesl, kdyby během bdělého života ve fyzickém a éterném těle nepůsobil jako síla, člověk by nebyl schopen udržet pohromadě svou fyzickou konstituci, aby například náležitým způsobem vylučovala soli a podobné látky. Vylučování, které je pro organismus nezbytné, je veskrze účinkem nevědomého strachu během života ve spánku. Jakmile tedy usneme, vstoupíme nejprve do sféry, abych tak řekl, ustrašenosti.

Potom nastane stav duše, který je podoben neustálému kmitání mezi stavem vnitřně uklidněným a stavem vnitřně neuklidněným, takovému kmitání, že by si člověk, kdyby tento stav prožíval vědomě, mohl v každém okamžiku myslet, že upadá do jakýchsi mdlob a potom z nich zase procitá. Tedy kmitání mezi stavem, kdy se člověk drží, a mezi mdlobami - to prostupuje zmíněný strach. A třetím zážitkem je pocit, že stojí před propastí, ztrácí půdu pod nohama a každou chvíli se může propadnout.

Vidíte, že již zde, v okamžiku, kdy člověk usíná, se ty věci začínají ve vesmíru pozvedat z fyzické oblasti a nořit do oblasti morální. Neboť druhý stav, do něhož se ve spánku noříme, můžeme v podstatě posoudit jenom tehdy, uznáme-li kosmicko-morální zákony za rovný přírodním zákonům působícím obvykle na Zemi, budeme-li je pocíťovat s toutéž jistotou, s toutéž realitou, s jakou si řekneme, že kámen spadne na zem nebo že parní stroj je poháněn parou. Člověk je však v současném pozemském životě, protože v něm má jen určitý stupeň síly, chráněn dobrotivým řízením světa před tím, aby již nyní v pozemském životě prožíval svým plným vědomím to, co vlastně nevědomě prožívá každou noc.

V kosmu je to totiž zařízeno tak, že i věci, které k nám září v té nejvznešenější kráse, v tom nejnádhernějším jasu, musí být založeny na bolesti, utrpení a strádání; a v pozadí všeho, co se v popředí jeví krásné, spočívá bolest, strádání. Ve vesmíru je to stejně nutné, jako je nutné, že narýsujeme-li trojúhelník, součet jeho úhlů bude 180 stupňů. A jen bláhový člověk se vzhledem k tomu ptá; Proč bohové nezařídili kosmos tak, aby vypadal jen k lidské spokojenosti? Bytí zkrátka přináší jisté nutnosti. To lidé vnímali

již například v egyptském mysterijním učení, které vědomé vnímání toho, co se objevuje ve spánku, tedy strachu při kmitání mezi držením se a mdlobami a toho, že člověk stojí před propastí, nazývalo světem tří železných nutností. Egyptské mysterijní učení, které na základě dávného instinktivního jasnozření o těchto věcech ještě vědělo, proto říkalo: Vstoupí-li člověk vědomě do světa, do něhož nevědomě vstupuje každé noci během spánku, musí být ponořen do sféry tří železných nutností.

To, co tu člověk prožívá, v něm zase nevědomě probouzí hlubokou touhu po božství, kterou pak vnímá jako něco, co vyplňuje, proniká, prostupuje celý vesmír, jak ho nyní prožívá; neboť vesmír sám se rozplývá v cosi jako vznášející se, pohybující se a působící oblačné útvary, abych tak řekl, v nichž člověk žije - a tento svůj život v nich by v každém okamžiku mohl cítit, ale stejně tak by v tomto působení a tkaní mohl v každém okamžiku zahynout. Člověk tu cítí své propojení s božstvím protkávajícím, protepávajícím, prostupujícím svět. A ono panteistické citění Boha, které se u každého zdravého člověka objevuje během jeho bdělého denního života, je účinkem, důsledkem panteistického pocitu Boha, který nevědomě prožívá ve spánku. A člověk tu skutečně cítí, jak je jeho duše naplněná, abych tak řekl, ze strachu a mdlob zrozeným vnitřním, ovšem nevědomým přesvědčením, zároveň však tím, co mu místo vnějšího těžiště fyzického působení dává těžiště vnitřní.

To, co člověka přepadne, ponoří-li se do sféry tří železných nutností, bylo vyjádřeno v rosikruciánském tajném učení. Žákům bylo vyloženo, co vlastně po usnutí bezprostředně prožívají; bylo jim vysvětleno: Vaše denní zážitky klesají do pohybujících se, avšak něco bytostného zjevujících, vznášejících se oblačných útvarů. Vy sami jste protkávání těmito oblačnými útvary a ve strachu a možnosti upadnout do mdlob stojíte nad propastí. Nalezli jste však to, co si teď máte uvědomit ve třech slovech, jež mají prostoupit celou vaši duši: Ex Deo nascimur.

Toto za obvyklého vědomí neurčité, u žáků nových mystérií ovšem do vědomí pozvednuté Ex Deo nascimur, to je ono, co člověk zprvu prožívá, přejde-li ze stavu bdění do stavu spánku.

V dalším průběhu těchto přednášek uvidíme, že toto Ex Deo nascimur zároveň hraje roli ve světovém vývoji lidstva. Avšak role, kterou vám tu popisují, je osobní, individuální role, již tato skutečnost hraje v životě každého jednotlivce v jeho pozemském bytí.

Když pak spí člověk dál, dojde nejprve k tomu, že se na vesmír přestane dívat pohledem navyklým ze Země; zatímco člověk stojí tady na Zemi, vidí noční oblohu posetou zářícími, třpytícími se hvězdami a Měsícem a ve dne pak Slunce, jehož působení vnímá svými smysly, pak v jistém okamžiku spánku celý tento hvězdný svět před jeho zrakem jakoby zmizí. Hvězdy přestanou být fyzickými útvary. Ovšem tam, kde byly hvězdy pro smyslový pohled fyzickými útvary, jako by z jasu hvězd (ovšem samotný jejich jas mizí) vystupovali geniové, duchové, bohové hvězd. A vesmír se promění v to, co je pak vnímatelné pro vědomou inspiraci, v promlouvající vesmír, ve vesmír ohlašující se hudbou sfér a vesmírným Slovem. Vesmír pak tvoří živé duchovní bytosti a již to není onen smyslový vesmír, který lze vidět při pohledu ze Země.

Člověk tu prochází tak, že kdyby si mohl uvědomit to, co prožívá, skutečně by vnímal, jak svět ze všech stran duchovního vesmíru vyslovuje soud nad tím, čím je jako lidská bytost skrze své dobré a zlé činy. Člověk se tu i ve své lidské hodnotě cítí sjednocen s kosmem.

Zprvu je však to, co ho přepadne, matoucí - kdyby to mohl prožívat vědomě, tak jak to prožívá inspirace, postřehl by to. Člověk potřebuje vůdce. V současné epoše vývoje lidstva se tento vůdce objevuje, jestliže člověk v tomto pozemském životě ve své duši, ve svém srdci utkal vztah k mystériu na Golgotě, jestliže ve svém pozemském životě získal vztah ke Kristu, který jakožto Ježíš prošel mystériem na Golgotě. A pocit, který se člověka v bezprostředně přítomné epoše zmocňuje - jaké pocity se člověka zmocňovaly v jiných epochách, o tom chci mluvit zítra - pocit, který se člověka zmocňuje v současném věku, je takový, že jeho zmatená duše by se musela rozplynout ve sféře, do níž teď vstupuje, kdyby mu v ní nebyla vůdcem bytost, která se zabydlela v jeho představách, v jeho citech, v jeho srdečních impulzech: bytost Krista. A je tomu zase tak, že přibližování se Krista, který se stává vůdcem a v této sféře si jej musíme představovat jako spojeného se slunečním životem, jako je člověk sám spojený se životem Země, toto přibližování se Krista je pociťováno tak, jak to svým žákům v bdělém stavu ukazovala zase jedna středověká škola, středověká mysterijní škola ve slovech: In Christo morimur. Neboť je to pocit, že by duše musela zemřít, kdyby nezemřela v Kristu a duševní smrt by se tak nestala kosmickým životem.

A takto se člověk vžívá do spánku, takový je jeho život, když spí. A zatímco vnímal kosmické hvězdy jako něco bytostného, když byl v tomto pro něj neobvyklém prostředí, nyní se v něm vynoří touha - protože svým vědomím v této sféře nemůže procitnout - dostat se znovu do sféry vědomí. To je pak důvod probuzení. To je ona síla, která nás probouzí. A člověk má pocit, který se ovšem zase nedostane do vědomí, že díky tomu, co nasál z hvězd, co tedy vlastně nasál z bytostí, z bohů hvězd, se neprobouzí bezduchý, ale že si s sebou do tělesného bytí dne nese ducha, sídlícího v duši.

Tento pocit, který tvoří třetí článek nočních zážitků v osobním prožívání člověka v pozemském bytí, byl žákům v oné středověké mysterijní škole zase přiváděn do vědomí ve třetí průpovědi: Per Spiritum Sanctum reviviscimus.

Takže toto trojčlenné prožívání duchovního světa za strážcem prahu, který je ovšem současným lidstvem ignorován, je třeba vnímat jako tři kroky, které zároveň do lidské duše otiskují to, co můžeme v pravém smyslu nazývat Trojicí, jež prosycuje, prostupuje a protkává duchovní život.

Co jsem vám tu popsal, prožívá člověk v podobě obrazu každou noc. A do tohoto obrazu se pozpátku vetkávají zážitky, které prožil během dne. Stejně jako během bdění nacházíme své zážitky tady na Zemi vetkané do přírodních událostí a dějů, během svého nočního zpětného prožívání nacházíme to, co opakujeme pozpátku, vetkané do vzpomínek hvězdného světa. To všechno je ale zprvu obrazem. Realizovat se to může teprve tehdy, až člověk projde branou smrti. Tady na této Zemi je to, prožíváno pozpátku, obrazem. Realizuje se to, až po třech, čtyřech dnech dokončíme ohlédnutí, které jsem popsal včera, a potom ve skutečnosti, nejen obrazně, jako se to děje každou noc, vstoupíme do duchovního světa. Chceme-li náležitě porozumět dějům, které člověk vědomě prožívá po svém průchodu branou smrti, musíme vzít v úvahu toto: Bohové, to znamená duchovní bytosti, s nimiž se setkáváme jako, abych tak řekl, s proměněnými, metamorfovanými hvězdami, žijí ve zcela jiném kosmickém směru než my pozemští lidé během pozemského bytí. Vyslovuji tím velmi významnou pravdu o duchovních světech - která ovšem obvykle nebývá brána v úvahu, a to ani tam, kde se o duchovních světech mluví více teoreticky a méně názorně.

My pozemští lidé, jsme-li vědomí, neseme na sobě ve svém pozemském bytí fyzické a éterné tělo. Tato těla, fyzické a éterné, jsou ustrojena tak, aby naše prožívání bylo takové, abychom žili od dřívějšího k pozdějšímu, takže se nacházíme v jistém proudu v čase. To je zvláštností našeho fyzického a éterného těla, že v kosmu mají tento směr.

Jestliže toto bude naše fyzické tělo a toto naše éterné tělo, budou se fyzické a éterné tělo pohybovat tímto směrem. A veškeré naše prožívání ve světě, jestliže jsme lidské bytosti, probíhá tímto směrem. Bytosti, s nimiž se setkáváme, postoupíme-li do bytí mezi smrtí a novým narozením (kde reálně prožíváme to, co během spánku prožíváme v obraze), se pohybují opačným směrem. Neustále přicházejí proti nám. Takže ve srovnání s tím, co v pozemském prožívání nazýváme časem, musíme říci: Bohové na sobě mají duchovní těla, říkejme jim třeba světelná těla, s nimiž se však pohybují od té nejvzdálenější budoucnosti směrem k minulosti. Bohové se tedy pohybují tímto směrem.

Když vstoupíme do doby, kterou strávíme mezi smrtí a novým narozením, také na sebe vezmeme božská těla, tak jako na sebe tady na Zemi bereme své fyzické tělo složené z fyzických látek. Při průchodu dobou mezi smrtí a novým narozením se převlékáme do božských těl; oblékáme si božské tělo toho, co jsem ve své *Theosofii* nazval duchovým člověkem a životním duchem. Jakmile tedy projdeme branou smrti, vezmeme na sebe životního ducha a duchového člověka, tím ovšem dostaneme ve vesmíru opačný směr a po smrti prožíváme svůj život zprvu zpětně až k narození, respektive až k početí.

V životě tady na Zemi jsme tedy šli od narození, respektive početí - kdybych to, co právě probíhá, nakreslil jako kruh, abychom si to názorně ukázali - během našeho pozemského bytí jsme šli tímto směrem [horní polovina kruhu] a po ukončení pozemského bytí se tímto směrem vracíme [dolní polovina kruhu] až ke svému časovému místu narození, respektive početí. Jako kdybychom vyšli ze svého domova, vydali se na nějaké místo a pak se zase vraceli, a v prostoru bychom tak opsali svým způsobem kruh, tak se v čase - neboť v tomto světě, do kterého vstoupíme, už není prostor, čas v něm však ještě existuje - pohybu pohybujeme tam a zase zpátky; takže mezi narozením a smrtí jdeme tam, a po životě mezi narozením a smrtí nejprve zpětně procházíme nočními pozemskými zážitky jako duchovními realitami, až se opět dostaneme ke svému výchozímu bodu v čase. Dokončili jsme první z okruhů, jimiž musíme po smrti projít.

V dnešní materialisticky myslící době se o těchto okruzích v životě, v celkovém životě příliš nemluví a musíme se ve vývoji lidstva na Zemi vrátit trochu zpátky, chceme-li najít jazyk, který skutečně odpovídá pravým dějům lidského života. Vrátime-li se k orientální moudrosti, která ovšem tyto věci nepoznávala tak vědomě, jak je dnes můžeme poznávat my, nýbrž prostřednictvím poněkud snovějšího jasnozření, nalezneme v rámci orientální indické moudrosti jeden nádherný výraz. A vidíme, že tento nádherný výraz vychází z poznání, které si dnes opět můžeme osvojit, překročíme-li se skutečným porozuměním práh, projdeme vědomě kolem strážce prahu a vstoupíme do duchovního světa.

Pokud se duchovní svět popisuje na základě nějakých teorií, které jsou přinejmenším napůl konstruovány rozumem, bývá popisován tak, jak si materialistické myšlení asi představuje vesmír [přednášející kreslí]: člověk žije, jeho život začíná narozením, potom je dítětem, pak jinochem či pannou, stárne, směřuje k smrti, potom to jde dál, dál a dál, a nakreslí se taková čára, na jejíž konec se člověk ovšem nedostane, samozřejmě že ne. Neboť každý, kdo zná iniciaci, ví, že mluvit o tomto konci je nesmysl; taková cesta směřující k nějakému konci totiž vůbec neexistuje. Existují cesty vracející se samy k sobě. A onen nádherný výraz, jímž kdysi orientální zasvěcení označovali tuto skutečnost, zní „kolo zrodů“.

O tomto „kole zrodů“ se dnes mnoho mluví, ale málo se poukazuje na realitu. Vskutku jsme absolvovali první kolo zrodů, když jsme dorazili na konec naší hvězdné cesty, již jsme urazili za dobu jedné třetiny z celkové délky našeho života, to znamená za dobu, kterou jsme během svého pozemského života potřebovali ke spánku. Urazili jsme tím první kolo zrodů a v životě, jenž prožíváme mezi smrtí a novým narozením, pak můžeme očekávat další kruhy, další kola zrodů.

Tak tomu je, když člověk s procitnutím, které v lidském poznání nastává skrze imaginaci, inspiraci a intuici, pronikne do světů nacházejících se za závojem smyslového světa; tak tomu je v poznání, které kdysi v dávných dobách historického vývoje světa měli lidé jako dědictví oné minulosti, kdy se již zmíněným způsobem stýkali s božskými duchovními bytostmi. Teprve když se v duchovních světech vrátíme k tomu, co o duchovních světech věděli lidé v dávných dobách, získáme možnost porozumět dávným moudrostem, které se k nám dostávají. A tehdy začneme pociťovat nesmírný obdiv vůči pradávnejší moudrosti lidstva. Takže ten, kdo v současnosti přijme iniciaci, ani nemůže na nejstarší doby pozemského bytí člověka pohlížet jinak než s obdivem a úctou.

Z toho ovšem vidíte ještě jinou věc. Vidíte z toho, že k pravé podobě těchto dávných názorů můžeme dospět jenom tehdy, pokud je znovu nalezneme prostřednictvím moderní duchovní vědy. Proto také lidé, kteří chtějí moderní duchovní vědu vyloučit, ani trochu nerozumí řeči, kterou mluvili ti, kdo měli onu pradávnu moudrost lidstva; proto také v podstatě vůbec nejsou schopni historického popisu. Je to někdy naivní, jak ti, kdo o duchovním světě nic nevědí, vykládají a interpretují staré knihy dávných národů. Ve spisech, které v sobě jinak mají třeba již potmělou prvotní moudrost, pak zaznívají taková nádherná slova jako „kolo zrodů“. Těmto slovům je třeba porozumět tak, že znovu nalezneme skutečnosti, na něž poukazují. Chceme-li tedy dějiny lidstva na Zemi popisovat skutečně podle pravdy, musíme se seznámit s jazykovým významem, který tu byl v dávných dobách.

Mohl bych také začít rovnou popisem dějinného vývoje lidstva a použít výrazy, které nacházíme v pradávnejších spisech; potom bychom však měli jen slova, nic než slova, tak jak dnes mnohdy poletují světem, když se mluví o pradávnejších spisech. Proto chceme-li popsat podle skutečnosti bytí jen onen kousek světa, který člověk prožil během své historické doby, musíme popsat nejprve jeho vztah k duchovním světům; jen tak totiž získáme možnost orientovat se v této řeči a ve všem, co bylo v dávných dobách učiněno pro zachování spojení s duchovními světy. Včera jsem vám vylíčil, co kdysi dělali druidští kněží, když stavěli kameny a zakrývali je, aby ze stínu, který v takovém útvaru vznikl, při duchovním pohledu skrze kameny vyzvěděli vůli duchovního světa pronikající do světa fyzického.

To ovšem bylo spojeno ještě s něčím dalším. V duchovním světě se všechno pohybuje nikoli jen jedním směrem, ale všechno má svůj pohyb rovněž směrem opačným. Jestliže nás síly času, které nás nesou fyzickým pozemským bytím, nesou po smrti zase nazpátek, pak existují také síly, které v těchto útvarech směřují shora dolů, ale také síly směřující zdola nahoru. Druidští kněží tak v těchto útvarech pozorovali

sestupující i vystupující proud. A když kněží postavili tyto útvary na správném místě, mohli v nich pozorovat nejen vůli božských duchů sestupující z kosmu, ale - protože pokud stál útvar na správném místě, vládla ve vzestupu jednorozměrnost - také dobrotu nebo špatnost lidí náležejících k jejich obci; ta promlouvala k vesmíru. Tyto kameny tedy byly pro druidské kněží i observatoři, jejich pomocí mohli nahlížet do nitra duší komunikujících s kosmem, duší náležejících k dotyčným obcím.

Všechna tato tajemství, všechna tato mystéria navazují na to, co do dneška z dávných dob zbylo v tak dekadentní podobě. Porozumíme tomu teprve tehdy, vyzvedneme-li silou vlastní imaginace, inspirace a intuice duchovní svět z jeho skrytého bytí opět do vědomí lidí.

Takovéto kruhové pohyby - které jsou samozřejmě v mém nákresu míněny obrazně; pohybujeme se zde totiž ve sféře jednorozměrnosti - člověk během svého života mezi smrtí a novým narozením činí opakovaně. A podobně jako tento koloběh - postupující od narození ke smrti a vracující se od smrti k narození - probíhají jedním i druhým směrem koloběhy v celém životě mezi smrtí a novým narozením, ovšem tak, že mezi prožíváním při pohybu jedním a druhým směrem je zde vždy graduální rozdíl. Tady u prvního kola zrodů spočívá rozdíl v tom, že část postupující jedním směrem prožíváme do své fyzické smrti, kdežto druhou část, část postupující opačným směrem, bezprostředně v době, která navazuje na fyzickou smrt a která trvá, kdybychom ji měřili podle času tady na Zemi, třetinu doby trvání pozemského života. Pak je toto první kolo zrodů dokonáno. Poté navazují další a my završujeme taková kola, kruhy, dokud nedojdeme na zcela určité místo, odkud se můžeme vydat na zpáteční cestu způsobem, který vylíčím zítra. Uzavíráme taková kola, dokud nedojdeme do bodu veškerého našeho kosmického prožívání, který tu naznačuje poslední smrt, již jsme prožili v naší minulé pozemské inkarnaci.

V těchto okruzích, jimiž procházíme, prožíváme - ovšem v prvním období svého prožívání po smrti, ve zpětném ohlížení a zpětném prožívání - to, čím jsme prošli mezi poslední smrtí a narozením, které jsme prožili jako poslední, jako narození do pozemského bytí, jež jsme opustili svou poslední smrtí. A každý takovýto kruhový pohyb odpovídá ve svém pohybu jedním směrem, abych tak řekl, jednomu spánku v životě kosmu.

Kdybych tyto kruhy kreslil dál, to znamená odsud dále tímto směrem [přednášející kreslí], pak by cesta jedním směrem vždycky odpovídala té části života po smrti, kdy se člověk celou svou bytostí více otevírá kosmu a kdy si je vědom, že vlastně žije v kosmickém světě, kdy splývá s kosmickým světem.

Cesta druhým směrem odpovídá vždycky tomu, když se člověk z kosmického světa vrací jaksí do sebe, kdy do sebe zapracovává to, co předtím v kosmu prožil, a prožívá to jako spojené se sebou samým. Tak jako musíme zde na Zemi - má-li být naše pozemské bytí zdravé - prožívat střídání spánku a bdění, musíme v době mezi smrtí a novým narozením pokaždé znovu prožívat své rozplývání v kosmu, kdy se cítíme tak velicí, tak obsáhlí, jako je kosmos, kdy útvary a skutečnosti kosmu pociťujeme jako své vlastní, kdy se s vesmírem natolik ztotožňujeme, že si řekneme: To, na co ses díval svými smyslovými očima, dokud jsi byl ještě pozemšťanem, cos ve smyslovém jasu viděl jako vesmír smyslových hvězd, v tom nyní žiješ. Nejsou to však smyslové hvězdy, jsou to božsky-duchovní bytosti, které své bytí spojují s tvým. Rozplynul ses v kosmickém bytí. V tobě teď žijí božsky-duchovní bytosti kosmu. S nimi se musíš ztotožnit. To je jaksí jedna část prožitků mezi smrtí a novým narozením; zda to, co tam prožíváte, nazvete kosmickou nocí, anebo kosmickým dnem - tyto pozemské výrazy, které používáme, jsou bohům žijícím v duchovním světě samozřejmě nanejvýš lhostejné. Jenom si musíme prostřednictvím našich pozemských výrazů uvědomit, co tam venku prožíváme. Musíme to ovšem také náležitým způsobem popsat.

Po obdobích, kdy se jakoby rozrůstáme do vesmíru a ztotožňujeme se s vesmírem, následují jiná období, kdy se stahujeme sami do sebe, můžeme říci, do jednoho jediného bodu, do bodu svého Já; tam pak všechno, co jsme předtím prožívali jako rozlité do celého kosmu, v sobě jakoby v kosmické vzpomínce pociťujeme jako spojené se svým Já. Toto kolo zrodu pociťujeme tak, že to je vlastně vždy vír, že to, co prožíváme s kosmem, prožíváme tady venku, potom se však stahujeme sami do sebe a ve svém Já prožíváme menší třetinu; potom to jde zase ven; pak následuje opět stahování ve spirále. Takže ono „kolo zrodů“ můžeme popsat také jako pohyb ve spirále, která se pokaždé znovu stahuje do sebe.

Takový je postup v prožívání sebe sama a ve vzdávání se sebe sama* mezi smrtí a novým narozením. Kdybychom průběh pozemských událostí líčili vždy po čtyřiašedesáti hodinách a vždycky bychom v rámci toho popisovali, jak lidé spí a zase bdí, pak bychom prožívání člověka v duchovním světě při jeho průchodu mezi smrtí a novým narozením vylíčili na základě těchto dvou stavů. Toto vzdávání se sebe sama a stahování se do sebe je v duchovním světě tímž, čím je pro člověka tady v pozemském bytí spánek a bdění. A jako se do pozemského bytí člověka začleňují události, které prožívá, tak se do onoho uzavírání, naplňování kol zrodů a smrtí začleňují duchovní události, které člověk prožívá mezi smrtí a novým narozením. Abychom tyto události pochopili, musíme si udělat zdravou představu o tom, jak vlastně člověk existuje zde, v pozemském bytí.

Člověk vlastně bdí jen ve svém představování a v části svých citů, pojící se k představám. Co se stane, jestliže člověk zamýšlí udělat to nebo ono, třeba jen uchopit křídlo? To, co spočívá v záměru žijícím v představě, přejde bleskurychle dolů do vůle, vůle použije svaly a my uvidíme, že ruka sáhla po křídle, což je opět představa; ovšem to, co se jako volní projev, jako projev žádosti začleňuje do pozemského života, zůstává pro pozemský život zahaleno v temnotě stejně jako náš život ve spánku, třebaže to probíhá ve dne. Jen co se týče představování a části našeho citění, tady v obvyklém vědomí bdíme. Co se týče další části citění, opírající se o vůli - kde pocíujeme souhlas či nesouhlas s tím, co chceme udělat - a co se týče samotné vůle, tam spíme.

Myšlenky si ovšem s sebou do života po smrti nebereme, stejně jako si je s sebou nebereme do noci. Podobně si do života mezi smrtí a novým narozením nevezmeme myšlenky, které jsme chovali tady na Zemi. Tam si musíme vytvořit své vlastní myšlenky odpovídající onomu jinému světu.

Zato si však s sebou bereme to, co zde zůstává v podvědomí, tedy vůli a část citů, která se váže na vůli. Právě s tím, čeho si v pozemském životě nejsme vědomi - tedy s tím, co žije v našich pudech, v našich žádostech, v celé naší smyslové volní přirozenosti, a s tím, co v této volní přirozenosti žije duchovního - s tím vším prožíváme dobu mezi smrtí a novým narozením a vědomě si vytváříme kosmické myšlenky o tom, co tady prožíváme nevědomě.

Musíme si například uvědomit (chceme-li porozumět být jen době, kterou prožíváme bezprostředně po průchodu branou smrti), že to, co tady na Zemi musíme duševně prožívat již jen s ohledem na fyzické tělo, získá úplně jinou podobu ve chvíli, kdy přestaneme mít fyzické tělo a projdeme smrtí. Vaše fyzické tělo, prvky, které vypočítává chemie, ty žízeň a hlad neprožívají. Vnitřní zážitek žízně a hladu je zážitkem duševním. Avšak utišení této žádosti žízně a hladu je v pozemském bytí dosahováno prostřednictvím fyzického těla. Hlad žije v duši, utišení hladu se tady v pozemském bytí děje prostřednictvím těla. Když projdete branou smrti, pozbudete fyzického těla. Žízeň a hlad však máte nadále. Obvyklou žízeň a obvyklý hlad si pronášíte branou smrti a dobu, která je třetinou pozemského života, tedy ono zpětné prožívání nočního života, strávíte tím, že, dá se říci, odvykáte žízni a hladu a dalším žádostem uspokojitelným jen prostřednictvím těla.

V tom spočívá vnitřní prožívání této doby, která v poměru k pozemskému životu trvá třetinu jeho délky: že duše odvyká tomu, co lze uspokojit jenom prostřednictvím těla nebo jenom tady na Zemi, že se osvobozuje od žádostí, které v ní sice musí žít, které však mohou být uspokojovány jen prostřednictvím těla a pozemských událostí. Co se děje dále, to uvidíme později.

Tím jsem vám popsal část toho, co člověk na základě skutečností, které jsme si dnes uvedli, zpočátku prožívá, projde-li branou smrti. Zítra pak budeme pokračovat v líčení života mezi smrtí a novým narozením v souvislosti s celkovým vývojem lidstva na Zemi. Musíme si však uvědomit, jaké události se začleňují do tohoto pozemského života. To, co dnes může být opět vybadáno imaginací, inspirací a intuicí, lidstvo kdysi zřelo instinktivně. Noc nebyla pro lidi tak neprostopupná. Den probíhal více snově a ve snových útvarech také bylo více z duchovního světa.

Žijeme právě v epoše - a na to bych chtěl upozornit již dnes; vlastní souvislost poznáme v dalších dnech - v níž je lidstvo nejvíce vystaveno nebezpečí, že úplně ztratí spojení s duchovním světem. A možná právě tady, kde jsou tak nablízku místa vzpomínek na staré evropské druidy, bude na místě upozornit na jisté symptomy, které samy o sobě nejsou zlé, ale jako symptomy poukazují na to, co se uskutečňuje nejen fyzicky, v našem pozemském bytí, ale děje se duchovně, jaksí za kulisami bytí.

Sledujte ještě středověkého člověka se všemi jeho stinnými stránkami, kvůli kterým dnes také mluvíme o temném středověku, a srovnajte ho s dnešními lidmi. - Dnes bych chtěl vyzvednout jen dva z těchto symptomů, jejichž pomocí si můžeme uvědomit, že máme svět studovat z duchovního hlediska. - Podívejte se na nějakou středověkou knihu. Každé jednotlivé písmenko je jako namalované. Vidíme, že na tomto písmenku spočíval něčí zrak. Celé duševní rozpoložení, s nímž na něm středověký člověk spočíval svým zrakem, bylo ještě způsobilé vžívat se do zjevení duchovního světa zprostředkovaného těmito písmeny. A jen se dnes podívejte na některé napsané věci - vždyť už to ani není ke čtení! To nejsou písmena, která by člověk pociťoval jako něco, co mu jakožto malíři přináší radost; je to cosi, co prostě vzniká mechanickým pohybem ruky: [přednášející píše na tabuli velmi nedbalým písmem slovo Penmaenmawr] - takhle to skoro vypadá, co člověk tu a tam vidí někde na papíře!

Navíc už dnes přestáváme psát sami jako lidé, ale uvádíme do pohybu psací stroje, kdy už nemáme vůbec žádný prožitkový vztah k tomu, co před námi leží. Tohle a pak ještě automobily, to jsou zhruba symptomy, z nichž je dnes patrné, co se odehrává za kulisy bytí, kdy je člověk víc a víc vypuzován z duchovního světa.

Nemyslete si ovšem, že před vámi chci vystupovat jako nějaký zatvrzelý reakcionář a dožadovat se zákazu automobilů, psacích strojů nebo dokonce těch ohavných písmenek! Ten, kdo chápe chod světa, dobře ví, že všechny tyto věci musí přijít, že jsou oprávněné. To, co říkám, tedy nesměruje k vymýcení těchto věcí, ale právě k péči o ně. Ty věci musí přijít; musíme je přijmout, tak jako musíme přijmout den a noc, i když nadšení pro tyto věci mezi lidmi, kteří mívají velkou slabost právě pro materialistický svět, může být velmi jednostranné. Avšak proti tomu, co se tímto způsobem objevuje ve světě, co tak příšerně zaznívá v nečitelných písmenech, co tak příšerně zaznívá v psacích strojích a co tak úděsně sviští světem v automobilech, proti tomu je třeba postavit velké úsilí o duchovní poznání, o duchovní citění a duchovní chtění, má-li se lidstvo vyvíjet zdravým způsobem.

Nejedná se o to, abychom nějak bojovali s hmotnými věcmi, ale abychom je poznali, pochopili jejich skutečnost a nezbytnost; ale také abychom si uvědomili, že proti tomu, co obvykle lidstvo drtí ve fyzickém bytí, je nezbytné postavit silnou spiritualitu. Střídání mezi automobily a psacími stroji na jedné straně a imaginacemi, vhledy získanými duchovně-vědeckou prací na straně druhé bude tak moci přímo podporovat zdravý vývoj lidstva; jinak bude tento vývoj jenom trpět.

To můžeme říci zvláště zde v Penmaenmawru, neboť právě zde díky dědictví z dávné druidské doby pociťujeme, jak se tu imaginace jakoby zastavuje (už jsem o tom mluvil), ale vnímáme také to, s jakým obrovskými násilím jsou tyto setrvávající imaginace od základu ničeny automobily svištěcími vzduchem.

Penmaenmawr, 27. srpna 1923

GA 227